

prof. dr hab. inż. Yury Pauliuchuk

Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
ORCID 0000-0002-2077-5124

prof. dr hab. Nadezhda Psareva

Akademia Pracy i Stosunków Społecznych
w Moskwie, Federacja Rosyjska

dr hab. inż. Zbigniew Ciekanowski

Wydział Nauk Ekonomicznych
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II
w Białej Podlaskiej
ORCID 0000-0002-0549-894X

BEZPIECZEŃSTWO EKONOMICZNE PAŃSTWA

STATE ECONOMIC SECURITY

Streszczenia

W treści opracowania poddano analizie obszar bezpieczeństwa ekonomicznego, uwzględniając sektor finansowy, surowcowy, energetyczny oraz żywnościowy. W analizie poruszono zagadnienie odporności na czynniki zewnętrzne, które negatywnie wpływają na funkcjonowanie gospodarki narodowej. Wskazano zasadność rozpatrywania problematyki bezpieczeństwa energetycznego, zależnie od przypisanej grupy surowców, ponieważ źródła ich pozyskiwania czy znaczenie gospodarczo-polityczne są odmienne. Wskazując trendy demograficzne współczesnego świata odniesiono się do zagrożeń bezpieczeństwa żywnościowego, bowiem ich eskalacja może realnie kształtować sytuację geopolityczną w danym regionie. Wreszcie zaznaczono czynniki oddziałujące na poziom stanu ekonomicznego, czyli gospodarczego funkcjonowania w płaszczyźnie harmonii. Należą do nich m.in. uwarunkowania polityczne, społeczne, demograficzne, geograficzne, atmosferyczne, technologiczne itd.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, ekonomia, żywność, surowce, zagrożenia

Abstract

The content of the study analyzes the area of economic security, taking into account the financial, raw materials, energy and food sectors. The analysis deals with the issue of

resistance to external factors that negatively affect the functioning of the national economy. The legitimacy of considering the issues of energy security was indicated, depending on the assigned group of raw materials, because the sources of their acquisition or the economic and political significance are different. Indicating the demographic trends of the modern world, reference was made to the threats to food security, because their escalation may really shape the geopolitical situation in a given region. Finally, the factors affecting the level of the economic condition, i.e. economic functioning in the plane of harmony, are marked. They include, among others political, social, demographic, geographical, atmospheric, technological conditions, etc.

Keywords: safety, economy, food, raw materials, threats

Wstęp

Podstawową składową bezpieczeństwa jest bezpieczeństwo ekonomiczne, które jest zaliczane do naczelných potrzeb każdej osoby i społeczeństwa. Można znaleźć je w hierarchii potrzeb A. Masłowa na drugim miejscu, zaraz po potrzebach fizjologicznych¹. Bezpieczeństwo ekonomiczne oznacza „zdolność gospodarczego systemu państwa (grupy państw) do takiego wykorzystania wewnętrznych czynników rozwoju i międzynarodowej współzależności ekonomicznej, że będą one gwarantowały jego niezagrożony rozwój”².

Do głównych komponentów bezpieczeństwa ekonomicznego, które są ze sobą logicznie powiązane i należą:

- bezpieczeństwo finansowe (niezbędne, aby można było finansować gospodarkę: jej zobowiązania, rozwój oraz bieżące potrzeby);
- bezpieczeństwo surowcowo-energetyczne;
- bezpieczeństwo żywnościowe (produkcji, importu, żywności)³.

Komponenty te umożliwiają kompleksową analizę bezpieczeństwa ekonomicznego wybranego państwa.

Waga bezpieczeństwa ekonomicznego jest ogromna z uwagi na to, że do najistotniejszych wartości współczesnej ludności zalicza się godność i wolność. Wolność społeczności nie może być kompletna bez zapewnienia mu bezpieczeństwa ekonomicznego. Podstawowe bezpieczeństwo ekonomiczne musi gwarantować w szczególności wolność od wszelkich zagrożeń⁴.

¹ M. Leszczyńska, *Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa a rozwój gospodarki i społeczeństwa*, „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy” 2018, nr 58, s. 291.

² K. Raczkowski, *Percepcja bezpieczeństwa ekonomicznego i wyzwania dla zarządzania nim w XXI w.*, [w:] *Bezpieczeństwo ekonomiczne. Wyzwania dla zarządzania państwem*, K. Raczkowski (red.), Warszawa 2012, s. 81.

³ P. Majka, *Bezpieczeństwo ekonomiczne i finansowe*, [w:] E. Ura, S. Pieprzny (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, Wyd. UR, Rzeszów 2015

⁴ M. Leszczyńska, *op. cit.*, s. 293.

1. Bezpieczeństwo surowcowo-energetyczne

Bezpieczeństwo ekonomiczne jest to pojęcie, które jest bardzo często poruszane w literaturze przedmiotu. Bezpieczeństwo to zostało wyłonione z obszaru bezpieczeństwa państwa, ale zostało zawężone do ekonomicznych postaw funkcjonowania państwa. Bezpieczeństwo państwa jest bowiem powiązane z gospodarkami oraz zmniejszaniem zagrożeń konfliktów zbrojnych. Znaczenie bezpieczeństwa ekonomicznego na przestrzeni lat ulegało licznym modyfikacjom, które z kolei towarzyszyły zmianom historycznym w międzynarodowych stosunkach gospodarczych i politycznych. Pomimo licznych objaśnień tego bezpieczeństwa nie ma jednolitego zdefiniowania. Liczebność kryteriów bezpieczeństwa ekonomicznego jest tak duża, że uwzględnienie wszystkich jego aspektów jest niewątpliwie trudne o ile nawet niemożliwe. Zasadne wydaje się stwierdzenie, że to zagadnienie jest problemem wielu dyscyplin naukowych⁵.

W rzeczywistości każde państwo ma swój własny wypracowany model bezpieczeństwa ekonomicznego. Jest on oparty na różnych aspektach, lecz szczegółowe jego rozwiązania mogą się znacznie różnić. Dlatego też odpowiednie przyporządkowanie rozwiązania do odpowiedniego modelu teoretycznego staje się bardzo trudne. Należy zwrócić uwagę na to, że współczesne realia ekonomiczne wskazują, że jest ono uzależnione od procesów gospodarczych, umiejscowionych także w zewnętrznym otoczeniu międzynarodowym. Ma to główne znaczenie dla gospodarki z sąsiednimi państwami oraz gospodarką światową a także z odpornością na czynniki zewnętrzne, negatywnie wpływające na funkcjonowanie narodowej gospodarki. Zatem uznaje się obowiązkowo współpracę ekonomiczną, zwłaszcza w aspekcie porozumień integracyjnych, zmierzających do poprawy lub jej zapewnienia w wysokim stopniu konkurencyjności współpracujących ze sobą stron w stosunku do podmiotów zewnętrznych⁶.

Wszystkie powyższe uwagi odnoszą się do sposobu postrzegania bezpieczeństwa ekonomicznego jako bezpieczeństwa energetycznego. Głównie dlatego, że bezpieczeństwo ekonomiczne powiązane jest z bezpieczeństwem energetycznym. Z tego wynika, że bezpieczeństwo energetyczne jest niezwykle istotne z punktu widzenia filarów bezpieczeństwa ekonomicznego, umożliwiających funkcjonowanie konkurencyjności międzynarodowej, zdolności do postępów i samorealizacji a także ekonomicznej suwerenności.

Do problematyki bezpieczeństwa energetycznego należy analizowanie przez ekspertów dziedziny energetyki. Ważna tutaj jest też praca geologów, którzy badają kopalne zasoby nośników energii oraz infrastrukturę. Na temat bezpieczeństwa energetycznego wypowiadają się również ekonomiści, którzy mają wpływ na wykorzystywanie nośników energii oraz polityki energetycznej, co oddziałuje na kondycję gospodarki, jak i również ekolodzy, którzy w swoich działaniach wy-

⁵ P. Siemiątkowski, *Uzależnienie finansowe jako zagrożenie bezpieczeństwa ekonomicznego państwa*, Toruń 2015.

⁶ P. Soroka, *Bezpieczeństwo ekonomiczne w warunkach globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego*, Warszawa 2012, s. 16.

stępują przeciwko takim praktykom jak wykorzystanie tradycyjnych nośników kopalnych energii oraz upowszechnienie odnawialnej energii, tak, aby nie zanieczyszczać środowiska naturalnego⁷.

Znaczna liczba definicji dotyczących bezpieczeństwa energetycznego jest prezentowana przez różne podejścia, w których są uwzględniane analizy obszarów: politycznych, technicznych, ekonomicznych, ekologicznych oraz geopolitycznych. Przez co, nie sposób mówić o precyzji terminologicznej, która odzwierciedlałaby dziedzinę tego bezpieczeństwa w rzeczywistości. Dlatego też w skrócie można przedstawić, że bezpieczeństwo energetyczne to stan gospodarki, który zaspokaja zapotrzebowanie odbiorców na energię i paliwa w taki sposób, aby można było zachować wymagania dotyczące ochrony środowiska. Wśród najważniejszych elementów odnoszących się do oddziaływania na bezpieczeństwo ekonomiczne wyróżnia się:

- stopień różnych źródeł zaopatrzenia;
- pochodzenie źródeł zaopatrzenia, czyli podział na zagraniczne lub krajowe;
- poziom rozwoju infrastruktury i środków transportu;
- stabilność sytuacji międzynarodowej i wewnętrznej;
- liczba rezerw, które są zmagazynowane;
- liczba zasobów nośników energetycznych, które znajdują się na obszarze danego państwa;
- rozwój poziomu źródła energii odnawialnej;
- własność systemu zaopatrzenia oraz przedsiębiorstw sektora energetycznego;
- stan zaopatrzenia systemów;
- nadzór państwa na jakość oraz wdrażanie w życie decyzji inwestycyjnych czy rozwojowych jak i finansowanie nowych technologii⁸.

Jak można zauważyć liczba elementów bezpieczeństwa energetycznego ma szeroki zasięg i warto wziąć pod uwagę fakt, że w opracowaniu zostały wymienione tylko najważniejsze elementy tego systemu.

Bezpieczeństwo surowcowe jest związane przede wszystkim z realizacją polityki przemysłowo-gospodarczej państwa i odnosi się do zakresu zbilansowania potrzeb surowcowych, pochodzenia surowca ze źródeł zewnętrznych, czyli importu oraz wewnętrznych, czyli wydobycia i przeróbki. Źródła wewnętrzne, czyli te pochodzące w dużej mierze z wydobycia kopalin, odpadów czy surowców wtórnych, muszą być odpowiednio rozpoznane w aspekcie ilości a także jakości możliwych do uzyskania w celu zagospodarowania oraz czasu dostępu i ograniczeń społecznych czy środowiskowych. Problematyka bezpieczeństwa energetycznego powinna być rozważana oddzielnie dla każdej przypisanej grupy surowców, ponieważ źródła ich pozyskiwania czy znaczenie gospodarczo-polityczne są zupełnie odmienne.

⁷ Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, Dz. U. nr 54, poz. 348, z późn. zm., art. 2.

⁸ W. Bojarski, *Bezpieczeństwo energetyczne*, „Czasopismo Wokół Energetyki”, 2004, t. 7, nr 3.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa surowcowego wymaga się, aby opracować politykę państwa, w której uwzględniana się m. in.:

- potrzebę kontynuacji opracowania bieżących oraz stałych analiz gromadzenia informacji, prowadzenia baz danych o złożach kopalin i odpadach, a także o surowcach mineralnych i ich gospodarowaniu;
- ocenę wielkości oraz stanu bazy zasobowej państwa a także wprowadzenie elementów, które będą miały rzeczywiste odzwierciedlenie w procesie zapewnienia ochrony i dostępu do przyszłej eksploatacji;
- pogłębienie przeróbki, przetwarzania kopalin a także pozyskiwanie znacznej ilości surowców mineralnych potrzebnych dla gospodarki;
- przebadanie źródeł krajowych metali oznaczonych jako „krytyczne” w celu możliwości ich pozyskiwania;
- poszukiwanie nowych złóż surowcowych, w szczególności takich jak rudy metali, w celu zagospodarowania postępów techniki górniczej;
- określenie eksploatacji i zagospodarowania złóż, które są niezagospodarowane a także możliwość rozwoju produkcji surowców z odpadowych i źródeł wtórnych.

Zabezpieczenie potrzeb w państwie surowców nieenergetycznych wykorzystywanych złóż kopalin jest ograniczone. Dlatego też niezbędne jest opracowanie polityki surowcowej państwa, która powinna mieć jasno określone cele i sposób jej realizacji.

2. Bezpieczeństwo żywnościowe

Żywność jest bardzo istotnym produktem dla każdej osoby. Według hierarchii potrzeb A. Masłowa zapewnienie m.in. właściwego wyżywienia umożliwia pojawienie się potrzeb wyższego rzędu. Dostęp do żywności w XXI wieku jest światowym, jak również europejskim problemem⁹. Obecnie problem bezpieczeństwa żywnościowego jest jednym z istotniejszych wyzwań współczesnego świata. Ma to związek m.in. z wzrastającą liczbą ludności na świecie¹⁰.

Bezpieczeństwo żywnościowe (food security) jest częścią bezpieczeństwa ekonomicznego człowieka i według Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) jest to stan, w którym każdy człowiek ma nieprzerwany społeczny, fizyczny oraz ekonomiczny dostęp do zadowalającej ilości żywności, która spełnia normy bezpieczeństwa, jest odżywcza oraz zaspokaja potrzeby żywieniowe jak również umożliwia prowadzenie zdrowego i aktywnego stylu

⁹ A. Mikuła, *Bezpieczeństwo żywnościowe Polski*, [w:] Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, t. 99, 2012, s. 38.

¹⁰ A. Grzelak, *Wybrane determinanty bezpieczeństwa żywnościowego w krajach objętych statystyką OECD*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 19, 2017, nr 4, s. 86.

życia¹¹. Ponadto od wielu lat jest ono stanem, który jest pożądanym niezależnie od warunków społeczno-gospodarczych oraz ustroju politycznego¹². Bezwzględna potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego świata zderza się z potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego, a to stwarza wielkie wyzwanie w realizacji celu produkowania żywności bez zwiększania presji na otaczający świat¹³.

Bezpieczeństwo żywnościowe w ujęciu ekonomicznym jest skoncentrowane na 3 aspektach, do których należą¹⁴:

- rozporządzalność – oznacza posiadanie odpowiedniej ilości dostępnej żywności dla społeczeństwa w każdym czasie po to, aby podtrzymać ludzkie życie;
- dostępność – nieograniczanie podaży żywności poprzez przynoszący efekt popyt;
- adekwatność – wyróżnia bezwzględną potrzebę gwarantowania zbilansowanej racji pokarmowej, która jest wolna od wszelkich chorób i trujących substancji.

Można więc zauważyć, że na pojęcie bezpieczeństwa żywnościowego składają się 3 okoliczności¹⁵:

- ekonomiczna dostępność żywności;
- fizyczna dostępność żywności;
- właściwa zdrowotność danego produktu.

Wspomniane aspekty (wymiary) bezpieczeństwa żywnościowego należy rozpatrywać na płaszczyźnie międzynarodowej, w skali narodowej oraz z perspektywy pojedynczego gospodarstwa domowego¹⁶.

W wymiarze międzynarodowym bezpieczeństwo żywnościowe przede wszystkim jest postrzegane w aspekcie bezwzględnej potrzeby walki z głodem. Odnosząc się do bezpieczeństwa żywnościowego i ryzyku jakie dotyczy tego zjawiska, można nawiązać również do bezpieczeństwa i zagrożenia rynku lub do skuteczności i nieskuteczności rynku. Natomiast wspomniane kategorie wymuszają odniesienia do dóbr pierwszej potrzeby, czyli zaspokojenia żywnościowych potrzeb¹⁷.

Obecnie działania ukierunkowane na bezpieczeństwo żywnościowe cechuje wieloaspektowość, która jest uwarunkowana relacjami oraz powiązaniem insty-

¹¹ <https://www.farmer.pl/agroscop/analizy-i-komentarze/bezpieczenstwo-zywnosciowe-i-bezpieczenstwo-zywnosci,62449.html> [19.12.2020]

¹² K. Leśkiewicz, *Bezpieczeństwo żywnościowe i bezpieczeństwo żywności – aspekty prawne*, [w:] Przegląd Prawa Rolnego, nr 1 (10), Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2012, s.182.

¹³ J.S. Zegar, *Kwestia bezpieczeństwa żywnościowego a ekonomia*, [w:] A. Czyżewski, B. Klepacki, (red.), *Problemy rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej w pierwszej dekadzie członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, IX Kongres Ekonomistów Polskich, PTE, Warszawa 2015, s. 1.

¹⁴ <http://www.e-biotechnologia.pl/Artykuly/Pojecia-bezpieczenstwa-zywnosci-i-bezpieczenstwa-zywnosciowego/> [19.03.2021]

¹⁵ Ibidem [19.03.2021]

¹⁶ J. Małysz, *Ekonomiczna interpretacja bezpieczeństwa żywnościowego*, [w:] S. Kowalczyk (red.), *Bezpieczeństwo żywności w erze globalizacji*, Warszawa 2009, s. 79.

¹⁷ K. Leśkiewicz, op. cit., s. 183.

tucjonalnymi, krajowymi, a także międzynarodowymi. Na płaszczyźnie międzynarodowej bezpieczeństwo żywnościowe stało się wartością, która stoi w opozycji do głodu, który z kolei jest utożsamiany z niedostatkiem czy ubóstwem, a to wydaje się następstwem paradoksalnego zjawiska współwystępowania biedy i bogactwa na świecie. Bezpieczeństwo żywnościowe w sferze międzynarodowej może być przedmiotem globalizacji, w przypadku, gdy celem politycznym rządzących będzie odpowiednia redystrybucja dóbr i rozporządzanie zasobami lub też jej skutkiem. W takim przypadku, jeśli procesy globalizacji nie będą przebiegać właściwie może się to przyczynić do braku bezpieczeństwa żywnościowego¹⁸.

Z perspektywy krajów lub instytucji udział w tworzeniu ram bezpieczeństwa żywnościowego jest przejawem władzy politycznej i wyrazem polityki, która jest prowadzona na wszelkich szczeblach. Liczne zobowiązania na arenie międzynarodowej w sferze zmniejszenia wskaźników oraz liczby osób, które głodują sygnalizuje o dużej wadze problemu, jednak w szczególności ukazują trudności związane z jego eliminowaniem. Jednakże niedożywienie oraz głód nie są skutkiem deficytu żywności w kwestii jej nieistnienia, lecz są one wynikiem nieodpowiedniej dystrybucji, braku dostępu do żywności lub środków produkcji¹⁹.

Wiele jest czynników i działań mogących determinować stan bezpieczeństwa żywnościowego na świecie. Przykładowo są to rozwiązania prawne, ustrój polityczny, klimat oraz warunki geograficzne.

Z zagadnieniem bezpieczeństwa żywnościowego jest związana przyszłość funkcjonowania sektora produkcji rolnej, gdyż jest ona (podobnie jak produkty, które z niej pochodzą) decydującą dla istnienia rolnictwa. Znaczenie w tej materii przykłada się także do przeznaczenia gruntów rolnych. Generowanie produktów rolnych do innych celów niż żywnościowe, traktuje się jako jedno z zagrożeń bezpieczeństwa żywnościowego²⁰.

Ważną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego na świecie odgrywają lasy, które zajmują ok. 30% powierzchni ziemi. Mogą one zapewnić wpływy z wszelkich produktów leśnych (bambus, ratan, grzyby, owoce) najbardziej części ludności²¹.

Bezpieczeństwo żywnościowe zostanie zapewnione, jeśli lepsza dystrybucja żywności, a także obniżenie strat i redukcja marnotrawienia żywności będzie towarzyszyć wzrostowi produkcji żywności. Przyczyni się to do obniżenia cen żywności i zwiększenia jej dostępności²².

W Polsce zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego definiuje się jako *sytuację, w której wszystkie gospodarstwa domowe mają faktyczny dostęp do żywności potrzebnej dla wszystkich osób i nie są zagrożone ryzykiem utraty tego dostępu*²³.

¹⁸ Ibidem, s. 183-184.

¹⁹ Ibidem, s. 184.

²⁰ Ibidem, s. 193-194.

²¹ Ibidem, s. 194.

²² R. Grochowska, *Specyfika koncepcji bezpieczeństwa żywnościowego jako „problemu bez rozwiązania”*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, 2014, nr 3, s. 98.

²³ A. Mikuła, op. cit., s. 40.

Do podstawowych czynników, które zagrażają bezpieczeństwu żywnościowemu zalicza się:

- wzrost liczby populacji na świecie;
- zwiększenie się zapotrzebowania globalnego na żywność;
- zmiany klimatu oraz we wzorcach konsumpcji;
- wymieranie różnorodności biologicznej;
- spadek dostępności gruntów;
- zwiększenie się obszarów o deficycie wody;
- ceny żywności;
- straty i marnowanie żywności²⁴.

Zagrożenia żywnościowe dotyczą dostępności żywności. Pomimo tego, że w szczególności w państwach Afryki występuje problem braku żywności, to jest to również problem globalny, stwarzający dwa następne zagrożenia: jedno wynika z fizycznego braku żywności (w tym, np. embargo na produkty żywnościowe, przykładem może być nałożenie embargo w Rosji na polskie jabłka), natomiast drugie zagrożenie wynika ze zmiennych, niejednokrotnie rosnących cen żywności²⁵.

Spory wpływ na bezpieczeństwo żywnościowe na świecie ma zachodzący proces globalizacji ekonomicznej. Pomimo, że w wyniku procesu globalizacji następuje poprawa tego rodzaju bezpieczeństwa, to odnosząc się do istoty żywności, świat wyróżnia się wyraźnym podziałem. Dysproporcje można zauważyć między krajami rozwiniętymi gospodarczo a krajami rozwijającymi się. Kraje rozwinięte gospodarczo (np. państwa UE, USA) charakteryzują się występowaniem nadprodukcji produktów żywnościowych, która jest efektem m.in. niezwykle wysokiej wydajności z 1 ha upraw. W tych regionach potrzeby żywnościowe społeczeństwa przypuszczalnie mogłyby być całkowicie zaspokojone. Mimo, iż w tych państwach występuje zjawisko głodu, jednak tylko w nieznacnej skali, i nie wynika ono z niedoboru zasobów dysponowanych czynników wytwórczych oraz możliwości ich użycia, tylko jest ono wynikiem nieproporcjonalności w podziale dochodów, a to rodzi pewną populację osób o niezaspokojonych potrzebach żywnościowych. Z kolei kraje rozwijające się (w których występujący problem głodu i niedożywienia a nawet jest to nieustanne zjawisko) mają przeważnie niewykorzystane warunki naturalne dla wytwórczości rolnej²⁶.

Era globalizacji sprawiła, że coraz więcej wytwarza się żywności, z tego względu głód nie jest skutkiem niedoboru samej żywności, natomiast wynika z jej nieodpowiedniej dystrybucji i braku zasobów finansowych. Pomimo tego, na świecie ogromna liczba osób nie ma dostępu do żywności, jednak warte zastanowienia jest to czy jest to spowodowane rzeczywistą niezdolnością jej zapewnienia, czy

²⁴ <https://www.farmer.pl/agroskop/analizy-i-komentarze/bezpieczenstwo-zywnosciowe-i-bezpieczenstwo-zywnosci,62449.html> [19.12.2020]

²⁵ A. Bralewski, *Zagrożenia bezpieczeństwa ekonomicznego Polski*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 4, 2018, nr 68, s. 216.

²⁶ J. Kraciuk, *Bezpieczeństwo żywnościowe z perspektywy krajów słabo i wysoko rozwiniętych*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 17, 2015, nr 3, s. 207.

istnienie możliwość zaradzenia temu, chociażby poprzez zaprzestanie marnotrawstwa jedzenia w wysoko rozwiniętych krajach²⁷.

W rozwiniętych gospodarczo krajach, problem zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego często odnosi się do braku żywności. Mówi się zazwyczaj nie o ilości, tylko o jakości produktów żywnościowych. Natomiast inne postrzeganie wydają się mieć kraje rozwijające się. Na wagę problemu wskazuje ponad 1 mld głodujących na świecie osób. Prezentowane przez rozwinięte a rozwijające się kraje inne podejście do bezpieczeństwa żywnościowego powoduje kolejny obszar napięć, które są widoczne w sferze politycznej oraz gospodarczej, w szczególności w relacjach handlowych²⁸.

W szczególności 3 czynniki przesądzają o popycie na produkty żywnościowe. Do tych czynników należą²⁹:

- wzrost liczby ludności o kilka mld osób;
- zwiększenie się dochodów w rozwijających się krajach;
- zmiana diety wobec podwyższenia udziału produktów zwierzęcych. Czynnikiem ten jest niezwykle ważny w przypadku ludnych rozwijających się krajów, np. Indie, Chiny, Brazylia, kraje Bliskiego Wschodu.

Nawet większe skutki generuje przechodzenie na dietę mięsną niż zwiększenie się liczby ludności na świecie. Twierdzi się, że dieta mięsna jest niezwykle niebezpieczna dla środowiska, w szczególności dla bioróżnorodności, wykorzystania wody oraz emisji gazów cieplarnianych. W dzisiejszych czasach ok. 80% terenów rolniczych poświęcone jest na produkcję następujących produktów pochodzenia zwierzęcego: mięso, mleko oraz jajka. Ponadto dodatkową presję stwarza wzrost popytu na wysokiej jakości produkty (zwierzęce i ogrodnicze) w krajach, które rozwijają się w tempie na poziomie 6-7% rocznie³⁰.

Wzrastający proces globalizacji ekonomicznej powoduje, że następuje niezmienny wzrost światowej gospodarki. Wzrasta też światowa produkcja żywności. Pomimo to bezustannie aktualny jest problem żywnościowy, który pojmuje się jako brak bezpieczeństwa żywnościowego i w nadrzędnym stopniu obejmuje kraje rozwijające się³¹. Czynnikiem, który w największym stopniu ogranicza poziom bezpieczeństwa żywnościowego jest nieodpowiedni poziom osiągalności cenowej, zaś mniejsze znaczenie ma dostęp do produktów żywnościowych³².

²⁷ <http://www.e-biotechnologia.pl/Artykuly/Pojecia-bezpieczenstwa-zywnosci-i-bezpieczenstwa-zywnosciowego/> [19.12.2020]

²⁸ R. Grochowska, *op. cit.*, s. 99-100.

²⁹ J.S. Zegar, *op. cit.*, s. 3.

³⁰ *Ibidem*, s. 3.

³¹ J. Kraciuk, *op. cit.*, s. 209.

³² *Ibidem*, s. 205.

3. Bezpieczeństwo socjalne

Omawianie tego tematu warto zacząć od wyjaśnienia pojęcia socjologia. Jak podaje Encyklopedia Popularna PWN, *socjologia: nauka o strukturze i prawach rozwoju społeczeństwa: w odróżnieniu od innych nauk społecznych jest nauką całościową, badającą prawa współzależności między różnymi dziedzinami życia społecznego i uogólniającą wszelkie aspekty wiedzy o społeczeństwie; dzieli się na socjologię ogólną i socjologię szczegółową*³³.

Socjologia ogólna wg. Encyklopedii, to *dział socjologii teoretycznej, który korzystając z wyników badań socjologii szczegółowej i innych nauk społecznych dostarcza wiedzy o całości życia społecznego; stanowi teoretyczną i metodologiczną podstawę badań socjologii szczegółowej*³⁴.

Natomiast wspomniana wcześniej socjologia szczegółowa, ponownie według wyjaśnienia zawartego w Encyklopedii Popularnej PWN, to *dział socjologii oparty na badaniach dostarczających materiału do uogólnień teoretycznych, wiążących wiedzę o poszczególnych dziedzinach życia społecznego z ogólną teorią socjologiczną; w socjologii szczegółowej występuje daleko posunięta specjalizacja na działy (socjologia przemysłu, wojska, rodziny i inne)*³⁵.

Kolejnym pojęciem, które będzie pojawiać się dosyć często w tej części jest społeczeństwo, czyli *ogół obywateli danego kraju; w naukach społecznych za społeczeństwo uważa się zbiorowość zorganizowaną, którą charakteryzuje stosunkowo wysoki stopień złożoności, trwałe poczucie odrębności od innych zbiorowości tego rodzaju i względna intensywność oddziaływań wzajemnych pomiędzy jego członkami, połączonymi podobieństwem warunków życia, podziałem pracy, normami postępowania itp.*³⁶

Odkąd powstało społeczeństwo i ukształtowały się państwa, zaczęły się pojawiać problemy z bezpieczeństwem wśród obywateli. Problemy te przybierały różnorodnie skale, zaburzając niejednokrotnie poczucie bezpieczeństwa danej jednostki, ale także całego społeczeństwa. Takie poczucie rzeczowego bezpieczeństwa i stabilności wpływa na spokojne i szczęśliwe życie całej społeczności. Ten stan pewności i wolności od zagrożeń stanowi bardzo ważny aspekt w życiu każdego człowieka.

Od wielu lat społeczeństwo stawia czoła bardzo dużej liczbie zagrożeń, które występują i są prowokowane w różnych sferach i aspektach życia. Mowa tutaj np. o zagrożeniach wynikających z działań człowieka czy związanych z klęskami żywiołowymi. Jednakże wraz z rozwojem społeczeństwa zaczęło pojawiać się coraz więcej problemów i zagrożeń wynikających z istnienia społeczności. W obecnych czasach zapewnienie bezpieczeństwa nie skupia się jedynie na ochronie ludności przed zagrożeniami militarnymi czy naturalnymi spowodowanymi przez zjawiska przyrodnicze. Aktualnie zakres bezpieczeństwa zarówno państwa, jak i na-

³³ Encyklopedia Popularna PWN, s.790.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem, s. 799.

rodu jest poszerzony o obszar bezpieczeństwa społecznego, który wynika z obowiązków państwa demokratycznego. Zostało to rozwinięte w trosce o dobro obywateli i ich ochronę przed zagrożeniami³⁷.

Czym tak właściwie jest bezpieczeństwo społeczne o którym mowa? Istnieje wiele interpretacji tego znaczenia, zależnie od źródeł, z których czerpie się informacje. Dla przykładu, Marek Leszczyński w swojej pozycji określa bezpieczeństwo społeczne jako ogół działań prawnych i organizacyjnych, które realizowane są przez podmioty rządowe, pozarządowe i poprzez samych obywateli. Działania te mają na celu zapewnienie określonego poziomu życia i bezpieczeństwa osobom, rodzinom i grupom społecznym oraz niedopuszczenie do ich marginalizacji i wykluczenia społecznego³⁸. Drugim elementem bezpieczeństwa społecznego jest tworzenie odpowiednich warunków rozwojowych dla ludzi w wieku produkcyjnym i przygotowanie młodzieży do samodzielności ekonomicznej tak, aby była w stanie w dorosłym życiu stawiać czoło różnym problemom.

Pomimo, iż to państwo ma stać na straży bezpieczeństwa społeczności to obywatele sami powinni być odpowiedzialni za poziom swojego bytu i los rodzin. Mowa tu także o kształtowaniu umiejętności samodzielnego rozwiązywania trudnych sytuacji życiowych, bez nadmiernych oczekiwań na pomoc ze strony państwa. Co więcej, nadrzędna rola państwa i instytucji pozarządowych nie powinna kształtować negatywnych postaw bezradności i bierności obywateli dając im miejsce na całkowite wyręczenie się działalnością państwa w tym zakresie³⁹.

Bezpieczeństwo postrzegane jest również nie tylko jako wolność od zagrożeń, lecz także jako panujący stan pewności. W takim ujęciu bezpieczeństwo społeczne ma swój aspekt publiczny. Pojęcie bezpieczeństwa publicznego wyjaśnione jest jako *całość porządku i urządzeń społecznych chroniących państwo i obywateli przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego; w znaczeniu węższym – ochrona ustroju i suwerenności przed zamachami na podstawowe instytucje polityczne państwa i jego bezpieczeństwo*⁴⁰.

Bezpieczeństwo socjalne jest określane również jako państwowa gwarancja zaspokojenia potrzeb społecznych jednostki lub grupy społecznej, które są spowodowane ryzykiem socjalnym, czyli np. bezrobociem, niepełnosprawnością, skrajną biedą czy też zdarzeniami losowymi. Źródła ochrony bezpieczeństwa socjalnego zawarte są w prawach człowieka oraz w określonych zasadach i wartościach. Wśród zasad warto wspomnieć o: sprawiedliwości społecznej, solidarności i równości⁴¹.

Realizacja celów bezpieczeństwa socjalnego jest możliwa dzięki różnorodnym narzędziom socjalnym, prawnym i instytucjonalnym, chroniącym spokój, pracę,

³⁷ Z. Domański, *Bezpieczeństwo socjalne*, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, 2017, s. 374.

³⁸ M. Leszczyński, *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań XXI wieku*, Warszawa: Wydawnictwo Difin, 2011.

³⁹ Z. Domański, *Bezpieczeństwo socjalne*, 2017.

⁴⁰ Encyklopedia Popularna PWN, s. 81.

⁴¹ I. Sierpowska, *Bezpieczeństwo socjalne jako dobro publiczne*, ZN Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, 2015.

życie, zdrowie i mienie obywateli. Dlatego też bezpieczeństwo socjalne jest podstawowym celem systemu zabezpieczenia społecznego. Cele bezpieczeństwa socjalnego realizuje się np. poprzez ubezpieczenia społeczne, ochronę zdrowia, system pomocy społecznej, rehabilitację inwalidów itp.

Ważnym jest, aby państwo było w stanie zagwarantować własnym obywatelom możliwość spełnienia osobistych, podstawowych potrzeb socjalnych. Ponadto państwo powinno także gwarantować obywatelom stabilność życia i zapewnić odpowiedni standard życia w zderzeniu z jakimś zagrożeniem np. wystąpieniem danej jednostki przypadku choroby, inwalidztwa, starości czy określonych zdarzeń losowych. Realizacją bezpieczeństwa socjalnego zajmują się różnego rodzaju instytucje zabezpieczenia socjalnego, m. in. placówki opieki społecznej, służby zdrowia, oświaty, a także kultury.

Bezpieczeństwo socjalne powinno być realnym gwarantem zaspokojenia podstawowych potrzeb każdej rodziny, zapewnienia wolności i ochroną przed niedostatkiem czy chociażby obniżeniem standardu życia. Ryzyko socjalne może być związane z utratą pracy czyli źródłem dochodu, chorobą, kalectwem, czy naturalnym starzeniem się społeczeństwa. Obejmuje to także inne zdarzenia, które mogą wystąpić losowo⁴².

Bezpieczeństwo socjalne można analizować w ujęciu dychotomicznym. Mowa tutaj o następujących aspektach⁴³:

- *materialnym* – zapewnienie obywatelom niezbędnych do życia środków, poprzez danie mu pracy lub świadczenia socjalnego, zapewnienia mu ochrony zdrowia, edukacji itp.
- *społecznym* – zapewnienie ładu społecznego poprzez spójny system praw na wypadek trudnej sytuacji życiowej obywateli oraz w razie zagrożenia ich życia.

Bardzo istotne w funkcjonowaniu państwa jest to, aby jego obywatele czuli się bezpiecznie. Ochrona bezpieczeństwa socjalnego jest zadaniem władz publicznych. Wytyczne w tym zakresie zawarte są w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a rozwijane są w licznych ustawach. Do obowiązków władz publicznych należy między innymi zapewnienie⁴⁴:

- ochrony zdrowia;
- ochrony w razie niezdolności do pracy oraz w sytuacji pozostawania wbrew własnej woli bez pracy i środków utrzymania;
- pomocy w zabezpieczaniu egzystencji;
- przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej osobom niepełnosprawnym;
- pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej;
- opieki nad dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej;
- pomocy osobom bezdomnym.

⁴² <https://encyklopedia.interia.pl/nauki-spoeczne-humanistyka/> [dostęp: 19.04.2021].

⁴³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Bezpiecze%C5%84stwo_socjalne [dostęp: 19.04.2021].

⁴⁴ I. Sierpowska, *Bezpieczeństwo socjalne jako dobro publiczne*, 2015.

Sytuacja bezpieczeństwa socjalnego w Polsce nawiązuje do zasady społecznej gospodarki rynkowej, która stanowi powiązanie dwóch idei: gospodarki rynkowej oraz państwa socjalnego. Zasada ta jest próbą zespolenia gospodarki rynkowej z elementami społecznymi oraz złagodzenia konfliktu między efektywnością ekonomiczną i sprawiedliwością społeczną. Jest traktowana jako zobowiązanie państwa do łagodzenia społecznych następstw funkcjonowania twardych praw rynku. Co więcej wspiera ona ingerencję państwa w obszarze zagadnień społecznych, w tym mieści się udzielanie pomocy grupom słabszym ekonomicznie i mającym problemy⁴⁵.

Bezpieczeństwo społeczne jest jednym z ważniejszych elementów bezpieczeństwa kraju. W obecnych czasach zagrożenia społeczne są bardzo istotnym problemem, który przewija się przez codzienne życie. Wydaje się, dotychczasowa polityka społeczna prowadzona przez Polskę ma wiele obszarów wymagających usprawnień i planu działań, skierowanych na pomoc społeczeństwu⁴⁶.

Istotnym problemem Polski w tym aspekcie jest fakt, iż pomimo licznych opracowań dokumentów dotyczących polityki prorodzinnej, są one jednak rozproszone i często pomijane, w momencie podejmowania przez niektóre posmioty wiążących decyzji i rozporządzeń. Hasłowo traktuje się politykę społeczną i zagadnienia z tym związane. Do tego dochodzi wzrastający poziom bezrobocia sprzyjający decyzjom o zagranicznych wyjazdach zarobkowych, przez co napędzane są migracje. A co za tym idzie, dodatkowym zagrożeniem jest niekontrolowany napływ do Polski imigrantów poszukujących pracy, zazwyczaj nisko opłacanej. Rozszerzanie się patologii społecznych, szczególnie alkoholizmu i narkomanii, jest kolejnym zagrożeniem bezpieczeństwa, z którym musi się stale zmagać.

Na uwagę zasługuje fakt, iż samo zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego jest kosztowne. Finansowanie ochrony socjalnej opiera się na systemie dystrybucyjno-redystrybucyjnym wykorzystywanym przy pierwotnym i wtórnym podziale dochodu narodowego. Państwo pobiera różnego rodzaju daniny publiczne, a ponadto finansuje z nich zaspokajanie potrzeb społecznych. Państwo, pozyskując środki z podatków, przeznacza je między innymi na realizację celów społeczno-socjalnych. W ten oto sposób takie działania państwa niweluje duże różnice w dochodach członków społeczeństwa, łagodzi ubóstwo, nierówności społeczne, a także przeciwdziała bezrobociu. Obowiązek dotyczący zabezpieczania środków na realizację zadań socjalnych musi mieć na względzie sytuację gospodarczą i konieczność zapewnienia warunków rozwoju gospodarczego. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego granice możliwości zaspokojenia potrzeb wyznaczone są przez inne podlegające ochronie wartości konstytucyjne, w tym równowagę budżetową⁴⁷.

W niektórych państwach, które oferują wysokie standardy bezpieczeństwa socjalnego, coraz częściej odchodzi się od bezwarunkowego zabezpieczania mini-

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Z. Domański, *Bezpieczeństwo socjalne*, 2017.

⁴⁷ I. Sierpowska, *Bezpieczeństwo socjalne jako dobro publiczne*, 2015.

malnych dochodów na rzecz stawiania różnych wymogów osobom pobierającym zasiłki i osobom zdolnym do pracy⁴⁸.

Jak już zostało wcześniej wspomniane, bezpieczeństwo socjalne jest dobrem publicznym. Wymaga ono określonej aktywności państwa oraz nakładów ponoszonych ze środków publicznych na jego utrzymanie pobieranych od obywateli. Warto, aby ochrona bezpieczeństwa socjalnego, była traktowana wielowymiarowo. Choć bezpieczeństwo socjalne odnosi się do zaspokojenia podstawowych potrzeb, to nie może być ono utożsamiane wyłącznie przez pryzmat materialnych gwarancji bytowych. Chodzi tutaj też o tworzenie warunków do społecznej integracji ludności. W ochronie bezpieczeństwa socjalnego konieczne jest zachowanie równowagi między socjalnymi uprawnieniami jednostki, a jej zobowiązaniami wobec państwa i społeczeństwa. Taka dobrze zachowana równowaga jest gwarantem poczucia bezpieczeństwa jakie odczuwa społeczeństwo.

4. Bezpieczeństwo finansowe

Bezpieczeństwo finansowe jest elementem bezpieczeństwa ekonomicznego państwa. Związane jest ono z podmiotową umiejętnością do zdobycia środków pieniężnych w przypadku gdy jest taka potrzeba. Może być też rozumiane jako stan w budowaniu finansowej niezależności, który daje poczucie pewności funkcjonowania podmiotu oraz daje szansę na rozwój tego podmiotu⁴⁹. Bezpieczeństwo finansowe może być analizowane w aspekcie osoby fizycznej, sektora finansowego, państwa oraz przedsiębiorstwa. Zakłócenie bezpieczeństwa finansowego jest przedstawiane jako zagrożenie finansowe. W przypadku zakłócenia tego bezpieczeństwa powstaje sytuacja, w której gospodarka zaczyna źle funkcjonować, co stanowi poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa ekonomicznego.⁵⁰ W myśl definicji M. Iwanicz-Drozdowskiej bezpieczeństwo finansowe można definiować jako ogół prawnych regulacji, zapewnienie stabilności finansowej, ochronę interesów podmiotów rynku oraz odpowiednich instytucji będących odpowiedzialnych za przestrzeganie kontroli jak i jej samoregulacji⁵¹. Z kolei zdaniem R. Wierzby bezpieczeństwo finansowe to zespół regulacji prawnych i rozwiązań instytucjonalnych, które mają na celu przede wszystkim ochronę przed finansowym zachwianiem równowagi⁵².

Bezpieczeństwo finansowe dzieli się na czynniki wewnętrzne oraz zewnętrzne. Czynniki wewnętrzne odnoszą się do konkretnych aspektów tego bezpieczeń-

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ L. Karbownik. *Pojęcie i obszary kreowania oraz zapewniania bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa*. „Folia Oeconomica”. 267, 2012.

⁵⁰ G. Gołębiowski, P. Russel, *Zmiany w systemie emerytalnym a bezpieczeństwo finansowe Polaków*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2014.

⁵¹ M. Iwanicz-Drozdowska, *Bezpieczeństwo rynku usług finansowych, Perspektywa Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, s. 22.

⁵² R. Wierzba, *System gwarantowania depozytów jako element sieci bezpieczeństwa finansowego. Doświadczenia francuskie*, „Bezpieczny Bank” 2005, nr 1, s. 38.

stwa, z kolei czynniki zewnętrzne są rozumiane jako otoczenie, w którym sieć tego bezpieczeństwa ma szczególną rolę w celu jego spełnienia. Do najważniejszych czynników wewnętrznych można zaliczyć bezpieczeństwo:

- instytucji finansowych;
- segmentów rynku finansowego;
- transakcji finansowych;
- klienta rynku finansowego.

Wszystkie te czynniki są ściśle ze sobą powiązane na podstawie oddziaływania zwrotnego na to zjawisko⁵³.

Do czynników zewnętrznych bezpieczeństwa finansowego, tworzących to bezpieczeństwo, są zaliczane m.in.⁵⁴:

- systemy gwarantowania depozytów;
- banki centralne;
- rządy.

Bezpieczeństwo finansowe państwa to sieć obejmująca instytucje publiczne oraz podmioty prywatne. Celem tej sieci jest zapewnienie stabilizacji finansowej. W myśl Narodowego Banku Polskiego stabilność finansowa to stan, w którym pełni on funkcję w sposób efektywny i ciągły, nawet gdy wystąpi niekorzystne lub nieoczekiwane zaburzenie o szerszym zasięgu. Zakłócenia tego systemu prowadzą do zaburzeń efektywności usług finansowych negatywnie wpływających na gospodarstwa domowe a także przedsiębiorstwa. Zatem, aby można było zapewnić stabilność finansową należy rozpatrywać to jako proces ciągły, przebiegający w dwóch etapach. Jeśli chodzi o pierwszy etap to polega on na tym, że bezpieczeństwo finansowe ma zapobiegać licznym kryzysom. W tym celu zostają wprowadzane rozwiązania instytucjonalne i regulacyjne, dzięki którym zostają określone głównie reguły rynkowe, chroniące podmioty gospodarcze przed potencjalnym ryzykiem. W tym etapie podejmuje się także działania, które polegają na identyfikacji oraz monitoringu zagrożeń mogących się pojawić w celu zapobiegania ich skutkom w przyszłości. Z kolei drugi etap odnosi się do zarządzania i rozwiązywania kryzysów, minimalizowania ich skutków oraz kosztów z nimi związanych⁵⁵.

Do głównych przesłanek sieci bezpieczeństwa finansowego w celu zapewnienia stabilności finansowej należą przede wszystkim:

- stabilność finansowa jako dobro publiczne;
- ryzyko systemowe;
- zakłócenia funkcjonowania rynku finansowego;
- brak równowagi w dostępie do informacji o podmiotach transakcji finansowych, jako podstawy do podejmowania właściwych decyzji finansowych.⁵⁶

⁵³ M. Capiga, *Determinanty i struktura bezpieczeństwa finansowego*, Warszawa 2010, s. 12.

⁵⁴ O. Szczepańska, *Stabilność finansowa jako cel banku centralnego. Studium teoretyczno-porównawcze*, Scholar, Warszawa 2008, s. 50.

⁵⁵ O. Szczepańska, *Stabilność finansowa jako cel banku centralnego. Studium teoretyczno-porównawcze*, op. cit., s. 51.

⁵⁶ O. Szczepańska, *Podstawowe przesłanki, zakłócenia i struktura sieci bezpieczeństwa finansowego w świetle teorii i doświadczeń międzynarodowych*, „Bezpieczny Bank” 2005, nr 1, s. 20–22.

Na przestrzeni lat rynki finansowe doznały wielu zawirowań. Dlatego też inwestorzy tracili swoje środki finansowe. Przyczynami takich sytuacji były najczęściej brak zasad dopuszczenia finansowych pośredników na rynek oraz brak uporządkowania emisji pieniądza. Wśród podmiotów, które powodowały wstrząsy w sieci bezpieczeństwa finansowego zajęły się banki centralne. Banki centralne działają najdłużej w historii na rzecz finansowej stabilności państwa. W celu stabilizacji bezpieczeństwa finansowego przez banki centralne są przedstawiane różne argumenty. Argumenty stabilizacyjne systemu finansowego dzieli się na dwie kategorie, czyli „za” i „przeciw”. Do pierwszej kategorii „za” stabilizacją systemu finansowego przez bank centralny należą założenia:

- stabilność systemu finansowego jest warunkiem do dobrych działań banku centralnego w aspekcie polityki pieniężnej;
- brak procedury parlamentarnej oraz jeden środek decyzyjny – zwiększają efektywność działań stabilizacyjnych;
- za sprawne funkcjonowanie systemu rozliczeniowego i płatniczego odpowiedzialny jest bank centralny;
- krótkie opóźnienia polityki wewnętrznej powodują, że sprzyja to terminowemu podejmowaniu koniecznych działań stabilizacyjnych;
- głównym celem banku centralnego jest dbałość o odpowiednie funkcjonowanie systemu płatniczego i finansowego;
- bank centralny traktowany jest jako instytucja dostarczająca prawny ośrodek płatniczy dla gospodarki w kwotach w przypadku kryzysowym i terminach.

Do drugiej kategorii „przeciw” stabilizacji systemu finansowego przez bank centralny zalicza się następujące założenia⁵⁷:

- zagrożenie dla realizacji głównego celu banku centralnego jest stabilizowanie tego systemu finansowego;
- działania banku centralnego mogą być traktowane jako utrudnienia w pozyskaniu akceptacji społecznej;
- bank centralny powinien być podporządkowany osiągnięciu celu podstawowego;
- cel banku centralnego, to uznanie stabilności finansowej, stąd należy podporządkować odpowiednie narzędzia realizacji tego celu;
- stabilność systemu finansowego nie spełnia głównych warunków, które powinny być powiązane z celem banku centralnego.

Podsumowanie

Wnioski, które nasuwają się po przeprowadzeniu analiz świadczą o tym, że bezpieczeństwo odgrywa bardzo ważną rolę w życiu każdego człowieka jako jed-

⁵⁷ A. Matysek-Jędrych, *Rola banków centralnych w działaniach na rzecz stabilności finansowej. Część I, „Bank i Kredyt”,* Część edukacyjna 2011, nr 3, s. 6.

nostki, a także w odniesieniu do całego społeczeństwa. Wraz z rozwojem cywilizacji rozwija się rozumienie pojęcia „bezpieczeństwo”, powstaje coraz więcej jego obszarów. Omówione bezpieczeństwa ekonomiczne, surowcowo-energetyczne, żywnościowe, socjalne a także finansowe ukazują niewielką część strefy bezpieczeństwa z jakim człowiek spotyka się w życiu codziennym. Analizując sytuację geopolityczną wskazuje się na różnice jakie występują w obszarze bezpieczeństwa w np. państwach dobrze i słabo rozwiniętych. Państwo jako organ, społeczność, a także każda jednostka z osobna powinna dbać i troszczyć się o jak największe poczucie stabilizacji bezpieczeństwa wewnątrz kraju.

Bibliografia

1. Bralewski, *Zagrożenia bezpieczeństwa ekonomicznego Polski*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 4, 2018, nr 68.
2. Bojarski W., *Bezpieczeństwo energetyczne*, „Czasopismo Wokół Energetyki”, 2004.
3. Domański Z., *Bezpieczeństwo socjalne*, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, 2017.
4. Gołębiowski G., Russel P., *Zmiany w systemie emerytalnym a bezpieczeństwo finansowe Polaków*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2014.
5. Grochowska R., *Specyfika koncepcji bezpieczeństwa żywnościowego jako „problemu bez rozwiązania*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, 2014, nr 3.
6. Grzelak, *Wybrane determinanty bezpieczeństwa żywnościowego w krajach objętych statystyką OECD*, *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu* 19, 2017, nr 4.
7. Iwanicz-Drozdowska M., *Bezpieczeństwo rynku usług finansowych, Perspektywa Unii Europejskiej*, Warszawa 2008.
8. Karbownik L., *Pojęcie i obszary kreowania oraz zapewniania bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa*. „Folia Oeconomica”, 2012.
9. Kraciuk J., *Bezpieczeństwo żywnościowe z perspektywy krajów słabo i wysoko rozwiniętych*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 17, 2015, nr 3.
10. Leszczyński M., *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań XXI wieku*, Warszawa: Wydawnictwo Difin, 2011.
11. Leszczyńska M., *Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa a rozwój gospodarki i społeczeństwa*, „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy” 2018, nr 58.
12. Leśkiewicz K., *Bezpieczeństwo żywnościowe i bezpieczeństwo żywności – aspekty prawne*, [w:] *Przegląd Prawa Rolnego*, nr 1 (10), Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2012.
13. Majka P., *Bezpieczeństwo ekonomiczne i finansowe*, [w:] E. Ura, S. Pieprzny (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, Wyd. UR, Rzeszów 2015.
14. Małysz J., *Ekonomiczna interpretacja bezpieczeństwa żywnościowego*, [w:] S. Kowalczyk (red.), *Bezpieczeństwo żywności w erze globalizacji*, Warszawa 2009.
15. Matysek-Jędrych A., *Rola banków centralnych w działaniach na rzecz stabilności finansowej. Część I*, „Bank i Kredyt”, Część edukacyjna 2011.
16. Mikuła A., *Bezpieczeństwo żywnościowe Polski*, [w:] *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*, t. 99, 2012.
17. Raczkowski K., *Percepcja bezpieczeństwa ekonomicznego i wyzwania dla zarządzania nim w XXI w.*, [w:] *Bezpieczeństwo ekonomiczne. Wyzwania dla zarządzania państwem*, K. Raczkowski (red.). Warszawa 2012.

18. Siemiątkowski P., *Uzależnienie finansowe jako zagrożenie bezpieczeństwa ekonomicznego państwa*, Toruń 2015.
19. Sierpowska I., *Bezpieczeństwo socjalne jako dobro publiczne*, Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy, 2015.
20. Soroka P., *Bezpieczeństwo ekonomiczne w warunkach globalnego kryzysu finansowo-gospodarczego*, Warszawa 2012.
21. Szczepańska O., *Podstawowe przesłanki, zakłócenia i struktura sieci bezpieczeństwa finansowego w świetle teorii i doświadczeń międzynarodowych*, „Bezpieczny Bank” 2005.
22. Szczepańska O., *Stabilność finansowa jako cel banku centralnego. Studium teoretyczno-porównawcze*, Scholar, Warszawa 2008.
23. Wierzbza R., *System gwarantowania depozytów jako element sieci bezpieczeństwa finansowego. Doświadczenia francuskie*, „Bezpieczny Bank” 2005.
24. Zegar J.S., *Kwestia bezpieczeństwa żywnościowego a ekonomia*, [w:] A. Czyżewski, B. Klepacki, (red.), *Problemy rozwoju rolnictwa i gospodarki żywnościowej w pierwszej dekadzie członkostwa Polski w Unii Europejskiej, IX Kongres Ekonomistów Polskich*, PTE, Warszawa, 2015.

Źródła prawa

25. Ustawa z dnia 10 kwietnia 2007 r. – Prawo energetyczne, Dz. U. nr 54, poz. 348, z późn. zm.

Netografia:

26. <https://www.farmer.pl/agroskop/analizy-i-komentarze/bezpieczenstwo-zywnosciowe-i-bezpieczenstwo-zywnosci,62449.html>
27. <http://www.e-biotechnologia.pl/Artykuly/Pojecia-bezpieczenstwa-zywnosci-i-bezpieczenstwa-zywnosciowego/>
28. <https://encyklopedia.interia.pl/nauki-spoeczne-humanistyka/news-bezpieczenstwo-socjalne,nId,2009142>
29. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/bezpieczenstwo-socjalne;3876792.html>
30. https://pl.wikipedia.org/wiki/Bezpiecze%C5%84stwo_socjalne